

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 24/26649-2
Saksbehandler Cecilie Neset Gjære

Utvalg	Møtedato
Ungdommens fylkesutvalg 2024	12.09.2024
Hovedutvalg for utdanning og folkehelse	17.09.2024
Fylkestinget	22.10.2024

Arbeid med russ og ny avgangsfeiring i 2026

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

Fylkestinget vedtar

- å støtte nasjonal strategi og handlingsplan for en ny avgangsfeiring i 2026
- å støtte det lokale arbeidet med russen på Agder, inkludert tidspunkt og varighet for russefeiring våren 25 og samarbeidsavtalen mellom russen, elevrådet og skolen for skoleåret 24/25

Vedlegg

Oversikt deltakere nasjonalt arbeid

Samarbeidsavtale skole og russ

Handlingsplan 2026-ny feiring

Strategi Ny avgangsmarkering 2026

Sammendrag

Fylkestinget vedtar å støtte nasjonal strategi og handlingsplan for en ny avgangsfeiring i 2026, samt å støtte det lokale arbeidet med rusen på Agder. For skoleåret 24/25 inkluderer dette tidspunkt og varighet for russefeiring og samarbeidsavtalen mellom rusen, elevrådet og skolen.

Dagens russefeiring, som i stor grad foregår i grupper elevene bestemmer, påvirker læringsmiljø, faglig utbytte og gjennomføring av eksamen negativt. Ungdommer over hele landet forteller om sterk frykt for utenforskap, ruspress, kroppspress og pengebruk i russetida. På Agder ser vi en utvikling med flere russebusser hvert år og det har mange negative konsekvenser. På oppdrag fra utdanningsdirektørene i alle fylkene har en nasjonal arbeidsgruppe laget en felles strategi og handlingsplan for en ny inkluderende feiring i 2026. Målet er at avgangsmarkeringen avgrenses til en uke som starter når skolen er ferdig, at markedsaktørenes kontroll over feiringen svekkes, og at det legges til rette for en felles feiring og et sted avgangselevne kan samles. Agder fylkeskommune har siden skoleåret 22/23 arbeidet for en trygg og inkluderende russetid. Nytt skoleåret 24/25 er at det er utarbeidet et utkast til en lokal samarbeidsavtale mellom rusen, elevrådet og skolen. "Handlingsplan for arbeid og tiltak, 2026 – ny feiring" vurderes å være et godt fundament for samhandling og samarbeid om en trygg og inkluderende avgangsfeiring for alle.

Saksopplysninger

Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel, inkludering og læring. Skolene jobber for dette hver dag i klasserom, verksteder og i friminutter, men dagens russefeiring, hvor elevene selv danner grupper, påvirker læringsmiljøet, faglig utbytte og gjennomføringen av eksamen negativt. Både elever og foresatte kjenner på frykten for å stå utenfor en gruppe, som kan føre til at en ikke blir invitert til sammenkomster og fester allerede fra vg1. Mange elevsaker på skolene handler om russegrupper som etableres og endres.

Det skapes forventninger om at russetid betyr festing med alkohol, og for noen også bruk av narkotika. Ungdommer over hele landet forteller om sterk frykt for å falle utenfor, ruspress, kroppspress, og pengebruk i russetida. De er også bekymret for skolearbeidet, eksamen og for å gjøre ting de angrer på. Derfor er det i dag noen som velger å ikke være russ.

Kommersielle aktører spiller en stor rolle i dagens russefeiring, og ungdommene blir utnyttet. Det drives massiv markedsføring i sosiale medier og legges opp til høy pengebruk, gjerne med tre russegruppenavn og tilhørende nye gensere på Vg3. På Agder ser vi en utvikling med flere russebusser hvert år. Bussene kjøpes eller leies, og medfører store kostnader for den enkelte. Det synes å være et tegn på sosial status å være på buss, og det er kamp om plassene for å være med. Ungdommer forteller at man skal være attraktiv, villig til å være med på det som skjer, og å være god på festing. Hvis man ikke er det, kan man miste plassen på bussen eller i gruppa. Dette fører til usikkerhet knyttet til å beholde plassen sin. Busskontrakter skrives allerede på Vg1, hvor man forplikter seg økonomisk og til å følge gruppens regler, for eksempel at elevene kan bøtelegge hverandre.

I juni 2023 bestemte utdanningsdirektørene for alle fylkene at det skal lages en strategi og handlingsplan for en ny inkluderende feiring i 2026, som skal gjelde for alle fylker og dermed alle skoler. Arbeidet baserer seg på innspill fra ungdommer over hele landet. Det er etablert en stor nasjonal arbeidsgruppe. Fra Agder fylkeskommune deltar rådgivere fra direktørområde Utdanning sammen med Oppvekstombudet i Agder. Agder har med en elevrepresentant og en representant fra Ungdommens Fylkesutvalg.

I handlingsplanen er det sentralt at avgangselevne har ansvar for sin egen feiring, samtidig som det understrekes at dagens feiring har for store utfordringer til at ungdom kan gjøre endringen selv. Stat, fylkeskommune og kommune kan sette noen rammer for feiringen, som avgangselevne selv kan forme sin egen feiring innenfor. Det er viktig at ungdom har eierskap til hvordan feiringen skal være, samtidig som laget rundt må tilrettelegge for en ny feiring som er for alle; ikke bare de som er i grupper.

Overordnede mål for arbeidet er:

- Avgangsmarkeringen starter når videregående skole er ferdig, medio juni, og lengden for feiringen avgrenses til én uke
- Svekke markedsaktørens kontroll over feiringen og minske kommersielt press
- Det tilrettelegges for at avgangselevne har en felles feiring og et sted å være

Regjeringen støtter arbeidet med å legge til rette for en tryggere og mer inkluderende avgangsfeiring for alle elever i hele landet. Samferdselsdepartementet arbeider med tiltak for å forby bruk av sidevendte seter og ståplasser under kjøring for busser som ikke er i rutetrafikk (russebusser). Kunnskapsministeren har oppfordret til å forby russeklær og effekter som fører til ekskludering, og til å flytte russefeiringen til etter eksamen. Allerede i 2025 vil skriftlige eksamener for Vg3 legges før 17. Mai, og Forbrukertilsynet vil føre tilsyn med russebransjen. Kommuner og skoler oppfordres til å legge til rette for steder avgangselevne kan samles og feire.

Agder fylkeskommune har siden skoleåret 22/23 arbeidet for en trygg og inkluderende russetid. Hvert skoleår inviteres russepresidenter og russekontakter (ansatt på skolen) til 2 samlinger for å snakke om inkludering, sikkerhet, rus med mer. Russepresidentene de siste årene har sagt tydelig at de ønsker inkludering, men at de trenger hjelp for å få dette til. De ønsker også mer informasjon om rus og sikkerhet. De ønsker å samarbeide med politi og kommune og å arrangere felles feiring, men trenger sted å samles og de ønsker voksne til stede.

I tråd med "Handlingsplan for arbeid og tiltak, 2026 – ny feiring" vil det i år arbeides for demokratisk valg av russestyret på hver skole, tilrettelegging for samarbeid mellom elevråd og russestyret, inkluderende markeringer og aktiviteter på skolen, samt informasjon på foreldremøter og elevsamlinger. Viktige temaer for samlingene vil i tillegg være oppstartsdato og varighet av feiring i 2025, etablere hovedstyre for Agder, snakke om utfordringer i kantiner, med russeklær, rus o.l.

Nytt skoleåret 24/25 er at det er utarbeidet et utkast til en lokal samarbeidsavtale mellom rusen, elevrådet og skolen. Hensikten med samarbeidsavtalen er å legge til rette for dialog og et felles arbeid for et trygt og godt skolemiljø for rusen, men også alle elevene på skolen. Flere fylkeskommuner har slike avtaler, og det er ønsket av rektorene på Agder.

Vurderinger

Spørreundersøkelser blant elever i Norge viser et samstemt resultat; flertallet av ungdommene ønsker en endring. Det stemmer også med vår kontakt med ungdommer på Agder. Ungdom ønsker og skal ha en sentral rolle i arbeidet og planleggingen av årets russefeiring og de kommende avgangsfeiringene. I tråd med handlingsplanen har direktørrområdet for Utdanning lagt til rette for nettverk og strukturert samarbeid i fylket med avgangselever og russekontakter for å bidra til en inkluderende russefeiring som påvirker skolemiljøet positivt.

Skolene og elevene forteller at russeren over år har bidratt til gode og positive arrangementer i skoletiden, for alle elever. Det kan være utkledningsdager, russeforebyggende tiltak, innsamlinger til veldedige formål og lignende. Dette er viktig å videreføre også fremover.

Årets russekull (Russ 2025) har i utstrakt grad allerede dannet grupper og kjøpt klær, effekter og kjøretøy. Dette må legges til grunn i arbeidet med deres avgangsmarkering, sammen med hensynet til å legge til rette for et trygt og godt skolemiljø for alle. Det er nødvendig med et godt samarbeid mellom skolen, elevrådet og russepresidentene for å ivareta elevmedvirkningen, og at de unge skal oppleve å få tilstrekkelig støtte og hjelp til å gjøre årets feiring til en positiv opplevelse for alle.

Fellesarrangementer hvor alle avgangselever er invitert vurderes å være avgjørende for å få til den planlagte endringen. Arrangementene skal være attraktive for ungdommene og foregå i nærmiljøet. Det vil være hensiktsmessig at russebusser, vaner og grupper ikke gis oppmerksomhet på slike arrangementer. Flere aktører må samarbeide for å få dette til. I handlingsplanen står det, "Skoleeier kan sammen med skolen ta initiativ til samarbeid med kommunen/regionen om lokalisering av og støtte til avgangselevenenes arrangementer."

Noen fylkeskommuner har valgt å innføre tiltak fra handlingsplanen allerede for skoleåret 24/25. Innlandet fylkeskommune har blant annet vedtatt forbud mot bruk av russeklær med gruppenavn på videregående skoler. Ettersom skriftlig eksamen for Vg3 gjennomføres før 17. mai, vil det være mulig å ta stilling til å legge felles føringer for når russefeiringen 2025 gjennomføres. Frem til nå har russeren feiret før eksamen og starttidspunkt har vært opp til russestyrene på de ulike skolene. Nå vil det være mulig å bli enige om en endring.

Nasjonale myndigheter har gitt tydelige signaler om at avgangsfeiringen skal endres fra 2026. Dette innebærer at man i år må legge til rette for en trygg og inkluderende feiring for årets kull, samtidig som en må forberede og legge til rette for en annen avgangsmarkering fra 2026. "Handlingsplan for arbeid og tiltak, 2026 – ny feiring" vurderes å være et godt fundament for arbeidet.

Regionplan Agder 2030

Ungdommer har tydelig gitt tilbakemeldinger om utfordringene knyttet til dagens russefeiring. Det er stor enighet blant fagfolk og nasjonale myndigheter om at det vil være til barn og unges beste å arbeide for en ny, tryggere og mer inkluderende avgangsmarkering.

Konklusjon

Det er behov for å endre dagens russefeiring. "Handlingsplan for arbeid og tiltak, 2026 – ny feiring" vurderes å være et godt fundament for arbeidet med en ny, inkluderende avgangsmarkering.

Kristiansand, 26.08.2024

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

Arly Hauge
fylkesdirektør Utdanning